

Sylwia Bródka¹, Andrzej Macias¹, Paweł Płaczek

¹Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
Instytut Geografii Fizycznej i Kształtowania Środowiska Przyrodniczego
Zakład Ekologii Krajobrazu
brodka@amu.edu.pl, macias@amu.edu.pl

Ocena jakości krajobrazu na obszarze miasta Poznania

Zarys treści: Głównym celem opracowania jest ocena jakości krajobrazu Poznania w opinii jego mieszkańców. Badania przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem kwestionariusza, który składał się z osiemnastu pytań. Pytania ankiety zostały sformułowane i pogrupowane w taki sposób, aby umożliwić realizację kilku szczegółowych problemów badawczych. Dotyczyły one przede wszystkim oceny znaczenia jakości krajobrazu (jego zasobów i walorów), harmonii oraz ładu przestrzennego dla warunków życia, zamieszkania i wypoczynku. Zwrócono również uwagę na sposób postrzegania przez respondentów zachodzących w krajobrazie zmian. Za równie ważne uznano znajomość prawnych i administracyjnych instrumentów ochrony krajobrazu w Polsce oraz ocenę ich skuteczności. W dalszej części opracowania skoncentrowano się na identyfikacji czynników wpływających na wysoką lub niską jakość krajobrazu oraz na analizie cech krajobrazu idealnego. W podsumowaniu odniesiono się do propozycji działań służących poprawie walorów krajobrazu.

Słowa kluczowe: walory i jakość krajobrazu, ochrona krajobrazu, ocena społeczna

Wprowadzenie

Europejska Konwencja Krajobrazowa z dnia 20 października 2000 r. oraz jej implementacja do prawa krajowego (por. ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu) zobowiązuje Polskę do prawnego uznania krajobrazu za podstawowy składnik otoczenia ludzkiego oraz ustanowienia i wdrożenia polityki krajobrazowej zmierzającej do ochrony krajobrazu. Wymienione przepisy wskazują ponadto na potrzebę podnoszenia świadomości społeczeństwa w zakresie wartości krajobrazu oraz zdefiniowania standardów dotyczących jego jakości.

Biorąc pod uwagę ekologiczne i fizjonomiczne podejście w definiowaniu krajobrazu, należy uznać, że pojęcie to odnosi się najczęściej do fragmentu terenu

wyróżniającego się pod względem struktury, funkcjonowania i wyglądu, na który składają się komponenty przyrody żywej i nieożywionej oraz wytwory wielowiekowej działalności człowieka. W związku z tym o jakości krajobrazu decydować może wiele jego cech, takich jak: budowa geologiczna i zasoby surowców, charakter rzeźby terenu, ilość i jakość zasobów wód i gleb, klimat lokalny i jakość powietrza, bogactwo świata roślin i zwierząt, charakter zagospodarowania terenu, ład przestrzenny oraz styl i kompozycja dzieł tworzonych przez człowieka (por. Chmielewski 2012).

Ocena jakości krajobrazu jest zagadnieniem trudnym i cechującym się dużym subiektywizmem. W Polsce badania z tego zakresu są stosunkowo nieliczne i poruszają głównie kwestie teoretyczne (por. m.in.: Wejchert 1974, Wojciechowski 1986, Bogdanowski 1999, Paprzycka 2005, Bajerowski 2007, Myga-Piątek 2007, Polska 2011, Mazurski 2012, Balon, Krąż 2013). Cymerman i Hopfer (1988) wyróżniają trzy podstawowe kierunki oceny jakości krajobrazu oparte na analizie wartości przyrodniczej elementów krajobrazu, ocenie estetyczno-widokowych wartości krajobrazu oraz waloryzacji krajobrazu dla określonego celu użytkowego.

Praca koncentruje się na społecznej ocenie walorów jakościowych krajobrazu, przede wszystkim w ich warstwie fizjonomicznej, i bazuje na wynikach badań ankietowych. Przedmiotem badań jest krajobraz dużego miasta, silnie przekształcany przez człowieka i naznaczony różnymi przejawami degradacji. Właściwe rozumienie i postrzeganie tych procesów ma istotny wpływ na stan świadomości społecznej oraz poziom wiedzy ekologicznej i może skutkować podejmowaniem działań na rzecz ochrony i racjonalnego kształtowania krajobrazu. Świadomość ekologiczna jest częścią świadomości społecznej odnoszącą się do środowiska przyrodniczego i krajobrazu. Uwidacznia się ona w myśleniu i przeżyciach jednostek oraz w funkcjonujących społecznie standardach pojmowania i wartościowania środowiska (krajobrazu). Składnikami świadomości ekologicznej są określone treści, nastawienia oraz emocje dotyczące przyrody, powiązane i wzajemnie przenikające się z innymi formami świadomości społecznej. W opisowo-technicznym wymiarze świadomości ekologicznej wyróżnia się wiedzę i wyobraźnię ekologiczną, natomiast w sferze aksjologiczno-normatywnej jest to system wartości i norm etyki ekologicznej, na którym opiera się tzw. sumienie ekologiczne (por. Tuszyńska 2006, Dobrzańska i in. 2008). Rezultatem kształtowania świadomości ekologicznej jest kultura ekologiczna jednostki, na którą składa się całokształt wiedzy o środowisku przyrodniczym, zdolność dostrzegania specyfiki i złożoności zjawisk przyrodniczych oraz gotowość do podejmowania określonych zachowań w stosunku do środowiska przyrodniczego (Hull 1984, Parlak 2005).

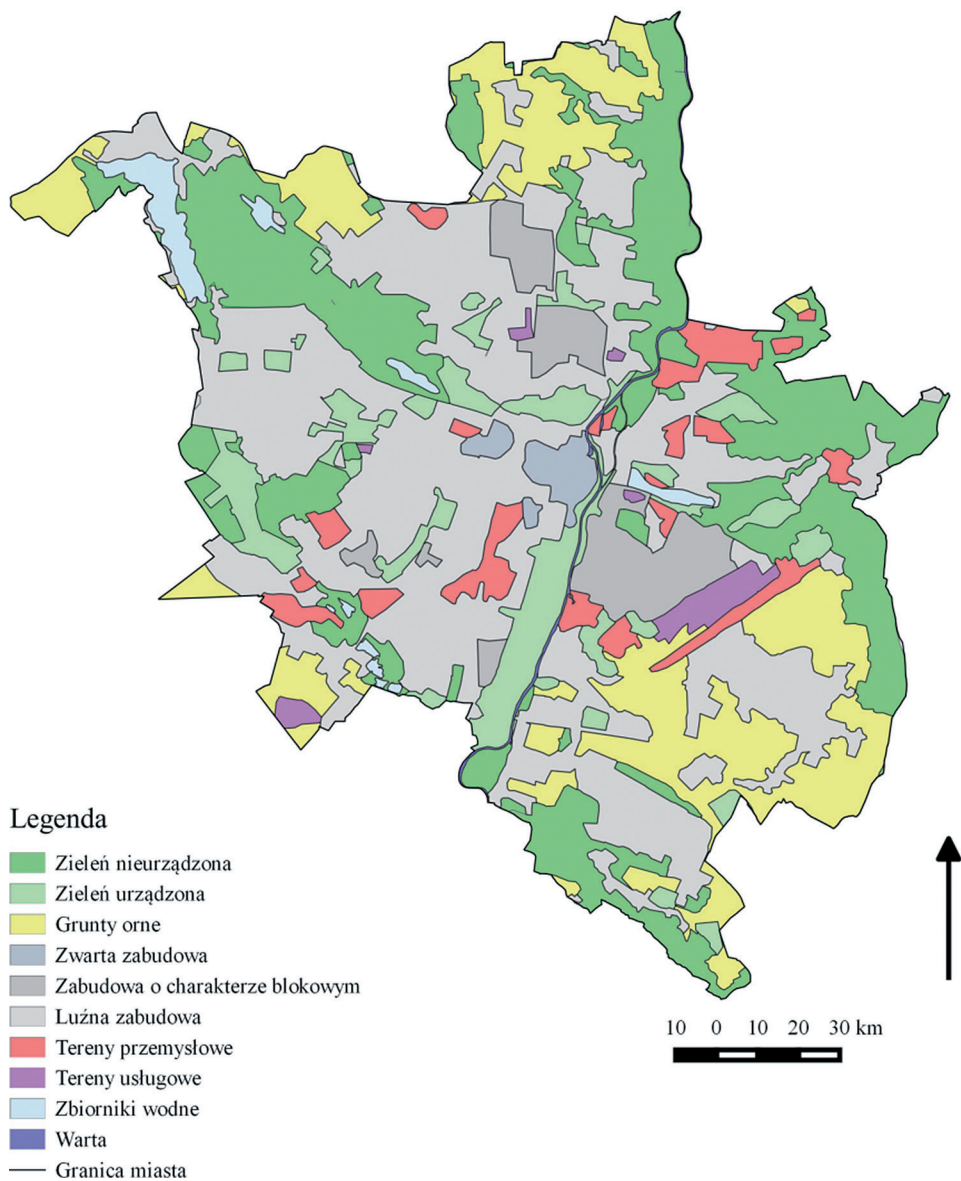
Cel, zakres i metody badań

Głównym celem opracowania jest ocena jakości krajobrazu Poznania w opinii jego mieszkańców. Analizę przeprowadzono na podstawie badań ankietowych, którymi objęto 250 osób, przy czym kompletnie wypełnione ankiety uzyskano

od 107 respondentów (42%). Badania wykonano w okresie od czerwca 2014 r. do lipca 2015 r. Ocena społeczna zrealizowana została metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem kwestionariusza, który składał się z osiemnastu pytań. Respondentów pytano o znaczenie jakości krajobrazu (jego zasobów i walorów), harmonii oraz ładu przestrzennego dla warunków życia, zamieszkania i wypoczynku. Zwrócono także uwagę na sposób postrzegania przez respondentów zmian zachodzących w krajobrazie. Za równie ważne uznano znajomość prawnych i administracyjnych instrumentów ochrony krajobrazu w Polsce oraz ocenę ich skuteczności. W dalszej części ankiety skoncentrowano się na identyfikacji czynników wpływających na wysoką lub niską jakość krajobrazu oraz na analizie cech krajobrazu idealnego. W podsumowaniu odniesiono się do propozycji działań służących poprawie walorów krajobrazu. Należy zaznaczyć, że ankieta jest zmodyfikowaną wersją formularza opracowanego przez Chmielewskiego (2012) na temat oczekiwań społecznych dotyczących jakości krajobrazu w różnych regionach Polski.

Zgodnie z podziałem fizycznogeograficznym Polski (Kondracki 2013) Poznań położony jest w makroregionie Pojezierza Wielkopolsko-Kujawskiego (315.5) na obszarze mezoregionów Pojezierza Poznańskiego (315.51) i Równiny Wrzesińskiej (315.56), oddzielonych od siebie poprzez Poznański Przełom Warty (315.52). System obszarów chronionych miasta Poznania jest wyjątkowy na tle innych dużych miast Polski, a w jego skład wchodzi: 2 rezerwy przyrody (Mezoryt Morasko oraz Żurawiniec), 2 obszary Natura 2000 (SOO Biedrusko – PLH 300001 oraz SOO Fortyfikacje w Poznaniu – PLH 300005), obszar chronionego krajobrazu (Dolina Cybiny w Poznaniu). Wśród form indywidualnych znajdują się 4 użytki ekologiczne (Traszki Ratajskie, Bogdanka I, Bogdanka II, Strzeszyn) oraz 34 pomniki przyrody.

Poznań jest największym miastem województwa wielkopolskiego, a jego powierzchnia wynosi 262 km². Liczba mieszkańców osiąga prawie 550 tys. osób, a gęstość zaludnienia wynosi 2092 os./km². Struktura pokrycia terenu jest zróżnicowana. Dominują grunty zabudowane i zurbanizowane, które stanowią 43,5% ogólnej powierzchni miasta, natomiast użytki rolne zajmują 32,6%, a tereny leśne 15,3%. Zaledwie 2,8% powierzchni miasta stanowią grunty zajęte przez wody powierzchniowe, 2% to nieużytki, natomiast 3,8% to tereny różne (por. ryc. 1). Łączna powierzchnia terenów o funkcjach mieszkaniowych wynosi 3272 ha (12,5%). Dominującą formą zabudowy jest zabudowa jednorodzinna (70% ogółu terenów mieszkaniowych) znajdująca się głównie w zachodniej oraz południowo-wschodniej części miasta. Tereny zabudowy wielorodzinnej (blokowej oraz kwartałowej – 25%) zlokalizowane są przede wszystkim w ramach osiedli mieszkaniowych powstałych w latach 70. i 80. XX w. na północy (Winogrady i Piątkowo), wschodzie (Rataje) oraz południowym-zachodzie miasta (Dębiec i Grunwald). Zabudowa kwartałowa charakteryzuje się niższą wysokością budynków i występuje przede wszystkim w centrum miasta, na wschodzie (Łacina) oraz na północy (Naramowice). Tereny zieleni w Poznaniu ukształtowane są w formie czterech klinów i pełnią ważne funkcje ekologiczne oraz społeczne. W skład klinów oprócz terenów leśnych i parkowych wchodzi jeziora oraz sztuczne zbiorniki-

Ryc. 1. Struktura przestrzenno-funkcjonalna miasta Poznania

Źródło: opracowanie własne na podstawie baz danych GUGiK.

ki wodne, tereny poznańskiego ogrodu zoologicznego i obiekty sportowe służące celom rekreacyjnym, z których mieszkańcy miasta korzystają przez cały rok. Największym zagrożeniem dla tych obszarów jest postępujący proces ich zabudowy.

Wyniki badań

Analizie poddano 107 kompletnie wypełnionych ankiet spośród 250 przekazanych respondentom. Wśród ankietowanych znalazły się 54 kobiety (50,5%) oraz 53 mężczyźni (49,5%). Największą grupę reprezentowały osoby w wieku 17–35 lat (51,9%), 23,6% respondentów było w wieku 36–50 lat, 20,8% zaliczało się do grupy wiekowej 51–65 lat, a pozostali mieli powyżej 65 lat. Zdecydowana większość (72,6%) miała wykształcenie wyższe. Zaledwie 17,9% zadeklarowało wykształcenie średnie, a pozostali wykształcenie zawodowe lub podstawowe. Ankietowani to głównie pracownicy sektora usługowego (62,3% respondentów) oraz produkcyjnego 17% (18 osób). 7,5% ankietowanych było rolnikami lub leśnikami, kolejne 7,5% osób to studenci, natomiast resztę stanowiły osoby bezrobotne lub na emeryturze.

Ocena jakości zasobów krajobrazowych, ładu przestrzennego i estetyki krajobrazu w Poznaniu

Na pytania dotyczące oceny krajobrazu miejsca zamieszkania 54,2% respondentów wskazało, że wysoka jakość otoczenia jest dla nich sprawą bardzo ważną, 39,3% – że jest to sprawa ważna, a tylko 6,5% (7 osób) – że ma ona umiarkowane znaczenie. Z kolei znaczenie wysokiej jakości środowiska w miejscu wypoczynku jest ważne aż dla 69,2% ankietowanych. Dla 27,1% respondentów jest to sprawa ważna, a tylko dla 3,7% ma ona umiarkowane znaczenie. Bardzo dużą rolę ładu przestrzennego, harmonii i piękna krajobrazu w miejscu pracy i w jego najbliższej okolicy potwierdziło aż 44,9% respondentów. 42,1% uznało, że jest to sprawa ważna, natomiast 13,1% ankietowanych wskazało na umiarkowane znaczenie tego zagadnienia.

Udzielone odpowiedzi świadczą o wysokim poziomie zainteresowania oraz dużym znaczeniu, jakie ma jakość krajobrazu w miejscu zamieszkania, pracy i wypoczynku. Najwyższym zainteresowaniem cechują się te obszary, w których respondenci wypoczywają. Związane jest to z oczekiwaniami społecznymi dotyczącymi rekreacji w środowisku kontrastowym w stosunku do miejsca zamieszkania i pracy, w którym dominują elementy przyrodnicze. Dla większości ankietowanych najistotniejsza jest jakość miejsc wypoczynku codziennego i cotygodniowego. W opinii respondentów do szczególnie atrakcyjnych zalicza się obszary o wyróżniających się walorach przyrodniczych i krajobrazowych (25%), umożliwiające obcowanie z przyrodą w wymiarze wypoczynkowym, poznawczym, edukacyjnym i estetycznym. Wysoko oceniane są ponadto: duży stopień naturalności i harmonia krajobrazu (17%), obecność i walory obszarów wodnych oraz leśnych (15%), otwarte przestrzenie, rozległe i dalekie panoramy widokowe (13%) oraz różnorodność form ukształtowania i pokrycia terenu (7%).

Ocena kierunków zmian w krajobrazie Poznania oraz roli prawnych i administracyjnych uwarunkowań jego ochrony

Do najczęściej dostrzeganych przez respondentów pozytywnych zmian w krajobrazie Poznania w ostatnim dwudziestolecu zaliczyć należy rozwój oraz poprawę estetyki terenów zieleni miejskiej (34,8% ankietowanych), następnie zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego i zaśmiecenia terenu (30,4%), poprawę jakości i estetyki zabudowy (24%) oraz wzrost ładu przestrzennego i spójności sposobów zagospodarowania terenu (9,8%). Jedyne 1% respondentów wskazał, że nie dostrzega żadnych pozytywnych zmian.

Na pytanie o negatywne skutki działalności człowieka w krajobrazie ankietowani wskazali przede wszystkim na agresywne oddziaływanie billboardów i innych form reklamy (41,1% respondentów), rozwój chaotycznej zabudowy i jej ekspansję na obszary przyrodnicze i rolne (27,9%), zmniejszenie naturalności krajobrazu (17,3%) oraz unifikację krajobrazu (12,7%). Ponadto wymieniano m.in. centra handlowe jako obiekty niekorzystnie zmieniające krajobraz miasta oraz powodujące zanik mniejszych sklepów i wyludnianie się ulic.

Za najskuteczniejsze narzędzia ochrony krajobrazu ankietowani uznali obszary prawnej ochrony zasobów przyrodniczych (37,1%), lokalne inicjatywy społeczne dotyczące poprawy jakości krajobrazu (34,9%) oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (23,1%). Ponadto 6% respondentów podało, że brakuje skutecznych instrumentów ochrony krajobrazu w Poznaniu i jego strefie podmiejskiej. Aby poprawić stan krajobrazu, ankietowani wskazywali na konieczność lepszej edukacji społeczeństwa (29,4%), obowiązkowe opracowywanie studium ochrony krajobrazu i planów ochrony krajobrazu (26,5%), finansowanie ochrony i poprawy estetyki krajobrazu (18,0%). Pozostałe odpowiedzi dotyczyły opracowania polityki ochrony krajobrazu, rozszerzenia kompetencji i wzmocnienia roli służb ochrony środowiska oraz zwiększenia kar finansowych za wykroczenia wpływające na degradację środowiska przyrodniczego.

Podsumowując, należy stwierdzić, że najważniejsze pozytywne zmiany dotyczące krajobrazu Poznania i jego okolic związane są ze wzrostem udziału terenów zieleni miejskiej oraz zmniejszeniem zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego. Mniejszą rolę odgrywa poprawa ładu przestrzennego oraz estetyki budynków. Do najważniejszych negatywnych zmian zaliczyć należy agresywne i wszechobecne reklamy, rozwój chaotycznej zabudowy oraz ubożenie i unifikację krajobrazu. Warto zauważyć, że jako najskuteczniejszy instrument ochrony krajobrazu większość badanych wskazuje tworzenie prawnych form ochrony przyrody. Została też zwrócona uwaga na rozwój edukacji ekologicznej społeczności lokalnych oraz uwzględnienie w treści studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin zagadnień związanych z ochroną krajobrazu. Powyższe fakty pozwalają stwierdzić, że zdaniem ankietowanych ochrona krajobrazu realizowana jest najskuteczniej na szczeblu lokalnym.

Elementy wyróżniające się w strukturze krajobrazu Poznania oraz cechy krajobrazu idealnego

Do osobliwych elementów krajobrazu Poznania ankietowani zaliczyli przede wszystkim Stare Miasto (44,4%), miejską zieleń urządzonej (27,6%) oraz obszary cenne przyrodniczo objęte ochroną prawną (rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, obszary Natura 2000 – 18,4%). Wśród pojedynczych wyjątkowo cennych obiektów wymieniono: katedrę, farę, zamki oraz obiekty forteczne, inne obiekty sakralne. W rozkładzie odpowiedzi można zauważyć wysoką pozycję elementów naturalnych, w niewielkim stopniu zmienionych przez człowieka, jako głównego waloru krajobrazowego miasta.

Na pytanie o cechy idealnego krajobrazu miejskiego respondenci najczęściej wskazywali na obecność zadbanych terenów zieleni urządzonej (66,5% odpowiedzi), występowanie rzek i jezior o naturalnym charakterze (33%), dobrze zorganizowany system komunikacji i transportu (32,5%), a także podział miasta na dzielnice o jednolitym charakterem zabudowy (26,2%). Ankietowani wskazali, że na terenie miasta, szczególnie w jego centrum, należy ograniczyć lub wręcz wyeliminować obiekty i konstrukcje reklamowe. Zdaniem badanych miasto powinno promować obszary o niskiej i luźnej zabudowie szczególnie tam, gdzie występuje zróżnicowane ukształtowanie powierzchni terenu oraz wody powierzchniowe i większe kompleksy leśne. W ocenie mieszkańców Poznania duże znaczenie krajobrazowe ma centrum miasta, z którego powinien być usunięty lub w znaczący sposób ograniczony ruch samochodowy (najlepiej, aby był on przeniesiony na obrzeża). Dodatkowo należy dążyć do zachowania na tym obszarze tradycyjnej zabudowy oraz znajdujących się tu obiektów zabytkowych. Jako główne funkcje centrum miasta wskazano te związane ze sferą kulturalno-rozrywkową oraz handlową. Na obrzeżach miasta powinny być położone centra handlowe oraz obiekty o charakterze przemysłowym. Analiza wszystkich odpowiedzi pozwala zauważyć, że elementy decydujące o idealnym krajobrazie miasta to w równej mierze obiekty przyrodnicze (40% odpowiedzi), jak kulturowe (42% odpowiedzi).

Zjawiska i procesy zagrażające walorom krajobrazu oraz działania naprawcze w tym zakresie

Zdaniem ankietowanych wśród zjawisk i procesów najbardziej zagrażających estetyce i jakości krajobrazu Poznania wymienić należy: agresję wizualną reklam (30%), zatłoczenie, hałas i zanieczyszczenie środowiska (25,2%), brak dbałości o estetykę miasta (20%), chaos przestrzenny i niekontrolowany rozwój zabudowy (19,1%) oraz zanik tożsamości, tj. cech odróżniających Poznań od innych miast (5,7%).

Do działań zmierzających do poprawy jakości krajobrazu miejskiego respondenci najczęściej zaliczali: wprowadzenie w mieście stref pozbawionych obiektów i konstrukcji reklamowych (32,9%), zwiększenie udziału terenów zieleni (27,4%), eliminację obiektów zaburzających ład przestrzenny (18,8%) oraz po-

Ryc. 2. Cechy krajobrazu miasta „idealnego”

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

prawienie estetyki i funkcjonalności głównych przestrzeni publicznych (15,8%). Wśród wszystkich odpowiedzi wysoki udział miały zabiegi zmierzające do wzrostu estetyki krajobrazu. Badani zwracali uwagę na działania prowadzące do ujednolicenia stylu architektonicznego zabudowy. Kilka odpowiedzi wskazywało również na inne aspekty, tj.: monitorowanie skutków rozwoju miasta oraz kierowanie tym rozwojem w oparciu o miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. W opinii respondentów zapewnienie wysokiej jakości środowiska i krajobrazu jest możliwe poprzez zachowanie dużej liczby zadbanych terenów zieleni (naturalnej i urządzonej) oraz utrzymywanie wysokiej kondycji ekosystemów rzek

i jezior. Za równie ważne uznano realizowanie estetycznej i dostosowanej do charakteru danego miejsca zabudowy.

Podsumowanie

Mieszkańcy Poznania uważają jakość środowiska, w którym żyją, pracują i wypoczywają, za sprawę bardzo ważną. Obecny styl życia kształtuje wśród respondentów oczekiwania związane z wysokimi walorami środowiska przyrodniczego i krajobrazu oraz powszechnym dostępem do informacji o zachodzących w nich zmianach. Wyniki badań ankietowych wskazują na wysoki poziom świadomości ekologicznej oraz dobrą orientację w problemach związanych z ochroną i racjonalnym kształtowaniem krajobrazu miasta.

Respondenci bez większych problemów określali najważniejsze pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazie Poznania. Zmiany pozytywne związane były w głównej mierze z poprawą stanu środowiska przyrodniczego poprzez zmniejszenie poziomu antropopresji oraz ze zwiększaniem udziału terenów zieleni, co w sposób bezpośredni oddziałuje na walory krajobrazowe oraz ich postrzeganie. Najważniejsze negatywne zjawiska to przede wszystkim nieład architektoniczny, nadmierna ilość reklam obecnych w przestrzeni miejskiej oraz niekontrolowany rozwój zabudowy szczególnie na obszarach cennych przyrodniczo.

Z punktu widzenia estetyki krajobrazu ankietowani w większym stopniu przywiązują wagę do elementów o charakterze przyrodniczym niż kulturowym. W przypadku zasobów kulturowych krajobrazu obiektami poprawiającymi estetykę miasta są jedynie wybrane obiekty zabytkowe oraz starówka miejska. Wszystkie wymienione przez ankietowanych elementy powinny ich zdaniem podlegać ochronie i stałej pielęgnacji.

Mieszkańcy Poznania w sposób trafny wytypowali główne zagrożenia dla krajobrazu oraz zaproponowali działania zmierzające do ograniczenia ich negatywnego wpływu. Podsumowaniem tych poglądów jest identyfikacja cech idealnego krajobrazu miasta, do których zakwalifikowano: duży udział terenów zróżnicowanych morfometrycznie, obszarów wodnych oraz zieleni naturalnej i urządzonej, obecność spójnej architektonicznie zabudowy, zrównoważony udział terenów o różnej intensywności zagospodarowania oraz związany z tym dobry stan środowiska przyrodniczego.

Literatura

- Bajerowski T. 2007. Ocena i wycena krajobrazu. Wyd. Educaterra, Olsztyn.
- Balón J., Krąż P. 2013. Ocena jakości krajobrazu – dobór prawidłowych jednostek krajobrazowych. [W:] Identyfikacja i waloryzacja krajobrazów: wdrażanie Europejskiej Konwencji Krajobrazowej. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Warszawa, s. 58–63.
- Bogdanowski J. 1999. Metoda jednostek i wnętr architektoniczno-krajobrazowych (JARK-WARK) w studiach i projektowaniu. Wyd. Politechniki Krakowskiej im. T. Kościuszki, Kraków.

- Chmielewski T.J. 2012. Systemy krajobrazowe. Struktura, funkcjonowanie, planowanie. Wyd. PWN, Warszawa.
- Cymerman R., Hopfer A. 1988. Zastosowanie metody Söhngena do oceny wartości przyrodniczych krajobrazu obszarów wiejskich. Instytut Planowania i Urządzania Obszarów Wiejskich. Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie, 18: 29–38.
- Dobrzańska B., Dobrzański G., Kielczowski D. 2008. Ochrona środowiska przyrodniczego. PWN, Warszawa.
- Europejska Konwencja Krajobrazowa z dnia 20 października 2000 r. (Dz.U. 2000, nr 14, poz. 98).
- Hull Z. 1984. Świadomość ekologiczna (II). *Aura*, 11: 3–4, 19.
- Kondracki J. 2013. Geografia regionalna Polski. Wyd. PWN, Warszawa.
- Mazurski K.R. 2012. Pojęcie krajobrazu i jego ocena. [W:] R.K. Mazurski (red.), *Mijające krajobrazy Polski. Dolny Śląsk. Krajobraz dolnośląski kalejdoskopem jest...* Wyd. Proksenia, Kraków, s. 11–18.
- Myga-Piątek U. 2007. Kryteria i metody oceny krajobrazu kulturowego w procesie planowania przestrzennego na tle obowiązujących procedur prawnych. [W:] M. Kistowski, B. Korwel-Lejkowska (red.), *Waloryzacja środowiska przyrodniczego w planowaniu przestrzennym. Problemy Ekologii Krajobrazu*, t. 19, s. 101–110.
- Paprzycka A. 2005. Kryteria typologii i oceny krajobrazu kulturowego. [W:] A. Szponar, S. Horska-Schwarz (red.), *Struktura przestrzenno-funkcjonalna krajobrazu. Problemy Ekologii Krajobrazu*, 17: 78–83.
- Parlak M. 2005. Edukacja ekologiczna w procesie kształcenia wczesnoszkolnego – założenia, program, propozycje metodyczne. Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP, Kielce.
- Polska A. 2011. Oceny estetyczne krajobrazu. *Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego*, 15: 185–192.
- Tuszyńska L. 2006. Edukacja ekologiczna dla nauczycieli i studentów. Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, Warszawa.
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz.U. 2015, nr 0, poz. 774).
- Wejchert K. 1974. *Elementy kompozycji urbanistycznej*. Wyd. Arkady, Warszawa.
- Wojciechowski K. 1986. *Problemy percepcji i oceny estetycznej krajobrazu*. Wyd. UMCS, Lublin.

Evaluation of the landscape quality in the city of Poznań

Abstract: The main aim of the study is the evaluation of the landscape quality in Poznań in its residents' opinion. The research was conducted using a diagnostic survey consisting of a questionnaire with eighteen questions. They were drawn up and arranged in such a way as to enable the implementation of several detailed research problems. The first issue concerns the evaluation of the significance of the landscape quality (its resources and values), harmony and spatial order for living, dwelling and resting. The attention is also paid to the way the respondents perceive the changes in the landscape. The knowledge of the legal and administrative tools for the landscape protection in Poland and the evaluation of their efficiency are considered equally important. In the further part of the publication much attention is devoted to the identification of the factors contributing to the high or low quality of the landscape and the analysis of ideal landscape features. At the conclusion of the study, the opinions about the suggestions on the improvement of the landscape value are presented.

Key words: landscape values and quality, landscape protection, social evaluation